

для кожної дитини

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

ЩОДО РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ

ПІДТРИМКА ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СУПРОВІД ДІТЕЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

КИЇВ 2024

Упродовж квітня 2023 – травня 2024 років Всеукраїнським Фондом «Крок за кроком» за підтримки Дитячого фонду ООН в Україні (ЮНІСЕФ) реалізовано проєкт «Підтримка педагогів закладів дошкільної освіти та супровід дітей у надзвичайних ситуаціях». Одним із компонентів проєкту було проведення навчальних тренінгів для працівників закладів дошкільної освіти та подальше проведення інформаційних заходів для батьків з питань психосоціальної підтримки дітей.

Актуальність зазначеного напрямку діяльності полягає у забезпеченні достатньої кількості кваліфікованих фахівців дошкільної освіти, які володіють загальними і професійними компетентностями для створення, підтримки та розвитку безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища та надання психолого-педагогічної підтримки усім учасникам освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема батькам.

В умовах воєнного стану, головною метою освітнього процесу стало не лише надання освітніх послуг, але й психологічна підтримка дітей та батьків. Під час війни люди зустрічаються з дуже складними обставинами, такими як небезпека в результаті військових нападів, втрата сім'ї та друзів, розлука з близькими, втрата доходу через відсутність роботи, втрата свого житла й майна. При цьому батьки мають знаходити сили аби виховувати своїх дітей, захищати їх та надавати підтримку у проживанні різних емоційних станів (страх, смуток, злість, печаль). Опинившись в надзвичайних ситуаціях, батьки часто почуваються розгубленими, оскільки самі перебувають у стресі. Діти дошкільного віку здатні зчитувати емоційний стан дорослих. Якщо психологічні ресурси дорослих на низькому рівні – їм складно надати належну підтримку дітям. Ефективна робота з дітьми починається лише тоді, коли дорослі транслюють упевненість, зібраність, спокій і надійність.

Заклади дошкільної освіти можуть стати місцем підтримки батьків і дітей, де батьки можуть поділитися своїми турботами та проблемами, отримати підтримку та навчитися корисним методам зниження стресу, опанувати техніки стабілізації власного стану.

В умовах сьогодення педагоги дошкільних закладів багато роблять для того, щоб спілкування з батьками було насиченим та ефективним, щоб досягнути реальної співпраці між дитячим садочком і сім'єю. Але педагоги також потребують нових знань, навичок щодо власного професійного розвитку з питань психологічної компетентності. Як показала практика, в умовах надзвичайних ситуацій, дорослі, які працюють із дітьми, повинні володіти знаннями та навичками надання кризової психологічної допомоги, знаннями які є ознаки тривожних розладів у дітей, як управляти власною поведінкою у кризових ситуаціях та інше.

Географія проєкту: 19 областей України (Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська. Чернівецька, Чернігівська).

Умови участі в проєкті. Інформаційні заходи проводились в тих закладах, де відбувається очне відвідування дітей та батьків (575 закладів дошкільної освіти прийняли участь).

Модель підготовки інструкторів по роботі з батьками впроваджувалася поетапно. На кожному етапі педагоги закладів дошкільної освіти здобували певні знання, навички, компетентності для надання психолого-педагогічної підтримки дітям та батькам.

ОПИС МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ІНСТРУКТОРІВ ПО РОБОТІ З БАТЬКАМИ

Етап І. Проведення навчання педагогів за програмою «Психолого-педагогічна підтримка дітей, батьків та педагогів в умовах надзвичайних ситуацій»

Одна з умов участі в проєкті – проходження педагогами попереднього навчання відповідно до Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти «Психолого-педагогічна підтримка дітей, батьків та педагогів в умовах надзвичайних ситуацій» (розробник – Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», затверджено наказом МОН України від 21.04.2023 р. №461).

Мета навчання полягає у розвитку загальних та професійних компетентностей педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, необхідних для створення, підтримки та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища та надання психолого-педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема пов'язаних з розгортанням воєнних дій на території України.

Основні завдання:

- поглибити й розширити знання з теорії й практики психолого-педагогічної підтримки дітей, батьків та педагогів в умовах надзвичайної ситуації;
- активізувати розвиток значущих професійних якостей і вмінь педагогічних працівників закладів дошкільної освіти для здійснення професійної діяльності в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема пов'язаних з розгортанням воєнних дій на території України;
- удосконалити вміння добирати ефективні форми, методи та практики для створення, підтримки та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища та надання психолого-педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Запропоновані теми для навчання:

1. Розуміння впливу війни на дітей та дорослих.
2. Базові підходи до надання першої психологічної допомоги у роботі вихователя.
3. Травма-чутливі практики – розпізнавання травми та безпечне реагування на неї.
4. Формування стійкості до стресу.
5. Безпечне середовище та компоненти дбайливого піклування.
6. Безпечні та відновлювальні форми роботи з дітьми.
7. Підтримка дітей з особливими освітніми потребами у період війни.
Що необхідно враховувати.
8. Нові виклики у питаннях безпеки або все про бомбосховище.

Результати навчання

Під час навчання за програмою педагоги отримали знання та навички, зокрема: які можуть бути реакції дітей та дорослих на травматичні події; як реагувати та підтримувати дітей у проживанні різних емоцій; як дорослим підтримувати себе аби бути ефективними у наданні підтримки дітям; як краще організувати безпечне освітнє середовище та запланувати режим дня; як діяти у випадку «підняття» травматичного досвіду; як забезпечити єдність між дорослими у питаннях безпеки дітей та інше.

Етап II. Підготовка інструкторів по роботі з батьками

Підготовка інструкторів по роботі з батьками відбувалась відповідно до розробленої тренерами ВФ «Крок за кроком» програми навчання та створеного детального керівництва (модулю). Модуль містить розробки занять, інформаційні матеріали, практичні вправи для інструкторів.

Мета – підготувати інструкторів з числа кадрового складу педагогічних працівників закладу дошкільної освіти, які пройшли перший етап навчання в проєкті, та будуть застосовувати набуті знання, уміння і навички в практиці організації взаємодії з батьками вихованців та моделювати взаємодію з батьками дітей на засадах андрагогіки.

Завдання:

- удосконалити знання педагогів з теорії й практики психолого-педагогічної підтримки дітей та батьків в умовах надзвичайної ситуації;
- навчити добирати ефективні форми, методи та практики для підтримки батьків та розвитку у них відповідних компетентностей підтримки власних дітей у різних емоційних станах;
- розвинути фасилітативні навички з метою ефективної взаємодії з батьками та керування групової динамікою.

Навчання інструкторів відбувалось в очно-дистанційному форматі, раз на тиждень, тривалість занять 1 год 15 хв. -1 год 30 хв.

Програма навчання інструкторів мала прикладну спрямованість.

Результати навчання.

Протягом впровадження проєкту тренери ВФ «Крок за кроком» підготували **592** педагога-інструктора по роботі з батьками. За основною посадою це були вихователі, практичні психологи, вихователі-методисти, керівники закладів дошкільної освіти.

Педагоги навчались технікам для релаксації та управління стресом, практикували ефективні форми, методи та прийоми для підтримки батьків та дітей у різних емоційних станах. Через різноманітні вправи, завдання учасники навчання мали можливість закріпити набуті знання в практичній площині.

Учасники удосконалили навички фасилітації, завдяки яким відбувається ефективний процес групової взаємодії в спільноті батьків. Опановували методи проведення фасилітованих зустрічей з батьками, зокрема: коло, мозкові штурми, технології обговорення у відкритому просторі. Завдяки навичкам фасилітації інструктор на зустрічах з батьками може створювати позитивний простір спілкування, побудований на справедливості, довірі та повазі.

Етап III Проведення інструкторами зустрічей з батьками та супровід інструкторів тренерами ВФ «Крок за кроком»

Мета: створити безпечний простір для батьків, де вони можуть отримати психосоціальну підтримку, обмінюватися думками та ідеями, практикувати різні техніки для власного зцілення та підтримки дітей.

Завдання:

- організувати проведення інструкторами зустрічей з батьками, створюючи спільний безпечний простір;
- підвищувати життєстійкість батьків до переживання наслідків стресу в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема пов'язаних з розгортанням воєнних дій на території України;
- навчити батьків підтримувати своїх дітей в складних кризових ситуаціях, добирати ефективні прийоми та методи підтримки та турботи;
- забезпечити консультативну підтримку та методичний супровід інструкторів по роботі з батьками.

Отже, даний етап складається з 2 напрямів:

1. проведення інструкторами занять з батьками;
2. консультативна підтримка та методичний супровід інструкторів тренерами ВФ «Крок за кроком».

Перший напрям. Інформаційна компанія для батьків – це 10 запланованих зустрічей, відповідно до визначеного графіку. Зустрічі відбуваються раз на тиждень, у безпечному просторі, у зручний час для батьків та інструктора, тривалість зустрічі до 50 хвилин.

Батьки запрошуються на зустріч, створюється безпечне комфортне середовище, у колі приємного спілкування, з чаюванням та в затишній атмосфері. Інструктор не займає позицію лектора, а стає рівноправним учасником зустрічі, надає супровід як фасилітатор. Роль інструктора полягає не тільки в наданні певної інформації, а ще в прагненні заохотити батьків бути експертами, ділитися своїм досвідом, турботами, ідеями та викликами. Інструктор заохочує всіх до участі, водночас поважаючи різні рівні залученості учасників під час обміну особистим досвідом.

Тематика зустрічей.

Тема 1. Як впливає війна на дітей і дорослих. Чому ми відчуваємо те, що відчуваємо. Завдання – нормалізувати стан батьків, що їх заспокоїть. Нормалізувати емоції і поведінку дітей. Донести ідею, що кожен з нас має зробити свій стрес експертним – коли ми знаємо, що з нами відбувається, чому, та можемо дати раду своїм переживанням. Тоді «пульт управління» поведінкою в наших руках.

Тема 2. Техніки зцілення для дітей та дорослих. Завдання – навчити батьків простим технікам підтримки себе. Ознайомити із техніками для дітей та особливостями їх виконання з дітьми.

Тема 3. Плекаємо стійкість до стресу: що робити для того, щоб не вигоріти. Завдання – ознайомити батьків із способами підтримки себе та вправами, які допомагають плекати власну стійкість.

Тема 4. Що робити, коли дитина поводить себе агресивно. Завдання – розповісти батькам, що немає хороших і поганих емоцій. Що кожна емоція корисна, гніву і злості – так само. Дати алгоритм підтримки дитини та ознайомити із вправами відреагування гніву.

Тема 5. Чутливий сон та проблеми із засинанням у дітей. Завдання –ознайомити батьків з поняттям «екологія сну», обговорити ритуали перед сном дитини, які можуть бути корисними. Як реагувати, коли дитині наснився кошмар, вона плаче або кричить уві сні.

Тема 6. Як пояснити дитині, що відбувається і чи варто говорити з дітьми про війну. Завдання – розповісти батькам про наслідки, коли вони приховують власні переживання і не обговорюють з дитиною питання, які її хвилюють. Обговорити рекомендації, як розмовляти з маленькими дітьми.

Тема 7. Як підтримувати дитину, яка сумує. Завдання – розповісти батькам, з чим найчастіше пов'язаний сум дитини та як підтримувати дитину, коли вона сумує.

Тема 8. Дитина почала боятися і стала полохливою. Що робити, та як підтримувати. Завдання – ознайомити батьків із особливостями дошкільного періоду. Нормалізувати почуття страху та дати рекомендації та вправи, які допоможуть дитині справлятися зі страхом.

Тема 9. Як слухати дитину, щоб вона говорила, та як розмовляти з дитиною, щоб вона чула. Завдання – навчити батьків простим технікам вислуховування та ефективної взаємодії з дитиною.

Тема 10. Як підтримувати себе та дитину, коли ви змушені були залишити домівку. Новий дім, новий колектив – виклик не лише для дитини, а й дорослого. Допомогти батькам в адаптації до нового місця та дати рекомендації, які допоможуть дитині швидше адаптуватися.

Другий напрям. Проведення інформаційних зустрічей з батьками відбувається паралельно з навчанням інструкторів (після опанування теми на навчанні, на цьому ж тижні – проведення зустрічі з батьками на цю тематику). Такий груповий супервізійний формат спілкування дозволяє надавати своєчасну професійну консультативну підтримку та методичний супровід з боку досвідчених тренерів. Інструктори по роботі з батьками мають можливість отримати наставницьку підтримку, закріпити та удосконалити набуті практичні вміння та навички.

Важливим у методичній підтримці було практикувати у педагогів вміння надавати зворотній зв'язок.

Для інструкторів вміння надавати зворотний зв'язок дозволяє:

- розповісти про свій настрій, очікування, результати проведеної роботи;
- впевнитися, що його чують і підтримують;
- формувати впевненість у власних силах і отримувати задоволення від проведеної роботи.

Для тренерів це дає усвідомлення куди рухатися далі, на що звернути увагу, що потрібно удосконалити та скорегувати.

Результати третього етапу:

Проведено з кожною групою батьків (**575 груп**) по 10 занять.
Всього – **15 тис 308 батьків**.

Батьки:

- навчилися стабілізувати власний емоційний стан, практикуючи техніки заспокоєння та релаксації;
- удосконалили уміння надавати підтримку дітям в різних ситуаціях емоційного напруження, вдосконалюючи свою взаємодію з дітьми;
- розширили знання та навички, пов'язані з вихованням дітей, та сформували впевненість у спілкуванні з ними під час різних кризових ситуацій.

Інструктори:

- навчилися ефективно проєктувати взаємодію з батьками вихованців для навчання їх важливим життєвим навичкам ефективного спілкування з дитиною та піклування про неї;
- отримали консультативну підтримку та методичний супровід, навчилися справлятися з непередбачуваними ситуаціями під час взаємодії з батьками;
- удосконалили власну спроможність у фасилітації батьківських груп;
- підвищили власну впевненість як ведучих груп для батьків в темі психосоціальної підтримки.

Враження педагогів-інструкторів від проєкту:

«Під час проведення зустрічей ми обговорювали дуже важливі в цей час теми, вчилися працювати в команді, виконували різні тілесні та дихальні вправи, долали страхи за допомогою ігор. Усі учасники отримали велике задоволення, неперевершені враження, а головне – дуже важливі рекомендації про дії в надзвичайних ситуаціях. Впевнена, усі учасники проєкту навчилися де брати сили, бути стресостійкими та краще розуміти дітей. Дякую організаторам цього проєкту за можливість самій навчитися та бути корисною іншим. Вдячні всім батькам за активність, яка надихає на подальшу роботу. Будемо вдячні за можливість прийняти участь в нових проєктах» (Волинська область).

«Щирість спілкування створила неймовірний простір зростання всіх нас. У цьому просторі було дуже приємно бачити креативність, живий інтерес, вміння по-дитячому радіти та розуміння ефективності нетипової моделі спілкування у системі «педагог-дитина-родина», де всі включені і немає місця байдужості. Є розуміння, що саме такий підхід дає колосальний результат розвитку дитини. Хочеться побажати всім і надалі саморозвитку, розвитку у професії, задоволення від праці та зростання у своїх родинах» (Івано-Франківська область).

«Безмежна вдячність від нашого садочка засновникам, організаторам та координаторам проєкту. Щира подяка батькам, які відгукнулися та відвідали зустрічі, за розуміння та активність, за позитивні безцінні емоції, щирість, плідну співпрацю та тепло у такому важливому проєкті для кожного з нас» (Хмельницька область).

Враження батьків:

«Хочу подякувати організаторам та всім хто брав участь в наших зустрічах! Це було неймовірно повчально! Виявляється, що зустрічі, де просто спілкуються розумні приємні люди – заспокоюють та допомагають подивитися на ситуації іншими очима! Ще раз дякую! Хочу побажати нових ідей та нових проєктів! Якщо вони будуть – буду рада долучитися!» (Київська область).

«Щирість спілкування на наших зустрічах створила неймовірний простір зростання всіх нас. Хочеться висловити слова щирої вдячності організаторам цього проєкту та нашим педагогам за цікаві матеріали. Завдяки вам ми отримали змогу навчитися де брати сили бути стресостійкими та краще розуміти дітей. Дякуємо Вам за набутий досвід та змістовні рекомендації» (Закарпатська область).

«Наші зустрічі дали змогу глибше пізнавати емоційний стан дітей. За допомогою арт-терапії, як найкращого засобу, ми вчилися як відволікти та заспокоїти діток, як за допомогою дихальних вправ можна звільнитися від тривоги та страхів, а також керувати стресом. Ми отримали необхідні інструменти, ресурси та рекомендації щодо комунікації з дітьми у цей непростий час. Кожен з учасників зустрічей зрозумів, що «Сім'я і дитячий садок – це два береги однієї ріки» (Чернівецька область).

«Головне, я навчилась розуміти те, як важливо самому залишатися в ресурсі, щоб допомагати своїм рідним. Наші теплі зустрічі за чаюванням допомагають батькам віднайти чи відновити в собі ресурс, щоб стати стабільною опорою дитині в такі складні часи» (Миколаївська область).

«Так швидко все завершилось. Насолодилися смачним чаєм, поспілкувалися, висловили свої думки. Весело пограли в ігри та дарували один одному лагідну усмішку. Щиро дякуємо за чудові емоції та незабутні враження. Чекаємо ще нових зустрічей, ми продовжимо цю традицію!» (Чернігівська область).

Успішне втілення цього масштабного проєкту є показовим прикладом, що родина і заклад дошкільної освіти – це два суспільні інститути, які закладають фундамент майбутнього дитини. Ця партнерська взаємодія має стати вкрай ефективною в умовах надзвичайних ситуацій. Налагоджена ефективна система комунікації закладу дошкільної освіти з батьками дає змогу разом піклуватися про здоров'я, безпеку та всебічний розвиток дітей під час війни.

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ІНСТРУКТОРІВ ПО РОБОТІ З БАТЬКАМИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мета:

- Підготовка кваліфікованих фахівців дошкільця для надання психолого-педагогічної підтримки усім учасникам освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема батькам
- Створення в закладах дошкільної освіти безпечного простору підтримки батьків та дітей, де батьки можуть поділитися своїми турботами та проблемами, отримати підтримку та навчитися корисним методам зниження стресу, опанувати техніки стабілізації власного стану

ЕТАП I

Проведення навчання педагогів за програмою «Психолого-педагогічна підтримка дітей, батьків та педагогів в умовах надзвичайних ситуацій»

Підготовлено **11 тис 155** педагогів закладів дошкільної освіти з **19** областей України.

ЕТАП II

Підготовка інструкторів по роботі з батьками

Підготовлено **592** педагога-інструктора по роботі з батьками.

ЕТАП III

Проведення інструкторами зустрічей з батьками та супровід інструкторів тренерами ВФ «Крок за кроком»

Проведено по **10** зустрічей з батьками в **575** закладах дошкільної освіти. До заходів долучились **15 тис 308** батьків.